

Арыгінальны літаратуразнавец і фалькларыст

Міколы Грынчыка ўжо няма з намі амаль чвэрць стагоддзя. Калі прааналізаваць гісторыю беларускай навукі і культуры XX і пачатку XXI стагоддзяў, то атрымліваецца, што ён уваходзіць у лік 15 самых таловых дзеячаў яе. Да ўсяго быў фалькларыстам, каардынатарам літаратуразнаўчых і фалькларыстычных даследаванняў, найбуйнейшым спецыялістам па гісторыі, шляхах развіцця вершаскладання і цудоўным педагогам. Заслужаным дзеячам навукі БССР стаў у 44 гады. Энцыклапедычна падрыхтаваны, шырока і разнастайна эрудзіраваны, стварыў школу па даследаванні рэгіянальных асаблівасцей літаратуры і фальклору, падрыхтаваў вялікую колькасць высокакваліфікаваных дацэнтаў і прафесараў.

Малая радзіма яго — цяперашняя вёска Быцень Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці. Нарадзіўся 1 жніўня 1923 года ў вялікай нават па тым часе сям'і Міха-ся Грынчыка — 11 душ. Спачатку вучыўся ў мясцовай школе, а потым, як най-лепшы вучань павета, у Варшаве, куды паслаў за казённымі коштамі. Пасля верасня 1939 года вучобу прадоўжыў у першай Слонімскай беларускай школе, а затым перавёўся ў Косаўскую сярэднюю.

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, Міколу Грынчыку ішоў 18-ы год. З 1942 года звязаўся з маладзёжным падполлем Слоніма, а з сакавіка 1943-га стаў сувязным, а потым і агентурным разведчыкам партызанскага атрада «Савецкая Беларусь» брыгады імя П. К. Панамерэнкі. Пасля вызвалення Беларусі кароткі час працаваў сакратаром Быценскага сельсавета, а з ліпеня 1944 года службы ў Чырвонай арміі, удзельнічаў у вызваленні Польшчы. У час дэсантнай аперацыі пад Варшавой быў цяжка паранены і дэмабілізаваны.

У 1946—1947 гадах Мікалай Міхайлавіч загадваў аддзелам сацыяльнага забеспячэння Быценскага райвыканкама. Здаўшы экстрэнам экзамены за курс сярэдняй школы, у 1948-м паступіў на філалагічны факультэт Гродзенскага педінстытута. Закончыўшы яго, два гады настаўнічаў у гарадскім пасёлку Вялікая Бераставіца. У 1954 годзе паступіў у аспірантуру Інстытута літаратуры Акадэміі навук Беларусі.

З 1957 года быў навуковым супрацоўнікам гэтага інстытута. Абараніў кандыдацкую дысертацыю «Максім Багдановіч і беларускі фальклор». У 1970 годзе стаў доктарам філалагічных навук

і ўзначаліў кафедру беларускай літаратуры Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. З 1980-га — загадчык кафедры літаратуры Мінскага інстытута культуры. Адначасова ў 1973—1986 гадах ён быў галоўным рэдактарам рэспубліканскага зборніка «Беларуская літаратура».

У друку дэбютаваў артыкулам «Выдатны вучоны», змешчаным у газеце «Гродзенская праўда» 29 красавіка 1951 года. Праз сем гадоў пачаў стала займацца літаратурнай працай. Тэмамі яго даследаванняў былі народнасць літаратуры, яе ўзаемасувязь з фальклорам, шляхі развіцця беларускага вершаскладання. Безумоўна, гэтым аспектам узаемадзеяння былі прысвечаны большасць яго навуковых работ, у тым ліку кандыдацкая і доктарская дысертацыі, што стала асновай ґрунтоўных манаграфій, якія не страцілі актуальнасці.

Гэта тычыцца і яго кнігі «Максім Багдановіч і народная паэзія» (1963). Невыпадкова Алег Лойка ў канцы свайго артыкула «Багдановіч Максім Адамавіч» у «Беларускай энцыклапедыі», прыводзячы спіс літаратуры аб жыцці і творчасці яго, ставіць яе на другім месцы, а на першым — артыкул Івана Замойца, апублікаваны ў 2-м і 3-м нумарах часопіса «Узвышша» ў 1927 годзе. Дарэчы, на трэцім і чацвёртым месцах згадваюцца два даследаванні М. Грынчыка: доктарская дысертацыя «Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі» і кніга «Шляхі беларускага вершаскладання».

Вельмі важна, што манаграфія прысвечана пытанням сувязей творчасці Максіма Багдановіча і беларускага фальклору. У ёй шырока асвятляліся

Мікола Грынчык.

творчы шлях паэта і ягоруля ў барацьбе за перадавыя прынцыпы рэалізму і народнасці. Ідэйна-творчыя пошукі Максіма Багдановіча разглядаліся ў непасрэднай сувязі з характэрнымі з'явамі літаратурна-грамадскага жыцця пачатку XX стагоддзя.

На падставе дэталёвага аналізу яго творчай спадчыны Мікола Грынчык прыйшоў да наступных высноў: «Пачынаючы ўжо з першых літаратурных спроб («музыка»), паэт трактуе фальклор як адзін з важных духоўных здабыткаў народа і лічыць яго адным з істотных крыніц паглыблення народнасці літаратуры...»

Ад зацікаўленасці фальклорам Багдановіч паступова пераходзіць да ґрунтоўных роздумаў аб шляхах развіцця беларускай нацыянальнай культуры. З рэвалюцыйна-дэмакратычнай пазіцыі эстэтыкі трактуе паэт праблему вытокаў мастацтва; народ не толькі стваральнік і верны хавальнік нацыянальных традыцый, але адзіны і сапраўдны носьбіт прагрэсу ў мастацтве...

Ва ўмовах небывалага ўздыму нацыянальна-вызваленчага руху, зварот пісьмнікаў да фальклору з'яўляўся адным з надзейных шляхоў плённага развіцця беларускай літаратуры,

захавання яе самабытнасці і ізаляцыі ад варожых уплываў».

Сімвалічна, што першымі аўтарамі станоўчых рэцэнзій на манаграфію сталі адзін з самых арыгінальных беларускіх паэтаў і літаратуразнаўцаў Алег Лойка і таленавіты беларускі літаратуразнавец Уладзімір Казбярук.

Праз год пасля выхаду згаданай манаграфіі з'явілася кніга М. Грынчыка «Аркадзь Куляшоў. Крытыка-біяграфічны нарыс», якая стала фактычна першай аб гэтым выдатным паэце. Галоўная вартасць яе ў тым, што вызначаны найбольш характэрныя асаблівасці творчага метаду і стылю пісьмніка, раскрываецца «сакрэт» неаслаблага эстэтычнага ўздзеяння яго вершаў і паэм. Са станоўчымі водгукамі на гэтае выданне вытупілі кандыдат філалагічных навук Іван Кудраўцаў («Сэрцам народжанае», «Беларусь», 1964, № 9) і загадчык рэдакцыі выдавецтва «Навука і тэхніка» Георгій Юрчанка («Пра паэта зайздроснага лёсу», «ЛіМ», 1964, 5 мая).

Міколу Грынчыка вельмі цікавіла і тэма гісторыі і развіцця беларускага вершаскладання. Вынікам яго даследаванняў у гэтым напрамку стаў выхад кнігі «Шляхі беларускага вершаскладання». У манаграфіі аналізуюцца пытанні замацавання сілаба-танічных і танічных прынцыпаў у паэзіі пачатку XX стагоддзя. Асаблівасці асноўных версіфікацыйных сістэм разглядаюцца ў сувязі з фармальнымі традыцыямі і характэрнымі з'явамі суседніх славянскіх літаратур. Павышэнню каштоўнасці кнігі садзейнічае тое, што выяўленча-мастацкія функцыі вершаваных форм і прыёмы раскрываюцца адначасова з аналізам пытанняў творчай індывідуальнасці паэта, яго эстэтычных поглядаў і грамадскай пазіцыі.

А яшчэ Мікола Грынчык — суаўтар сямі падручнікаў па літаратуры для студэнтаў ВНУ. Яго не стала 12 кастрычніка 1999 года. На малой радзіме Мікалая Міхайлавіча яго імем названа вуліца, а на родным доме ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

Эмануіл ІОФЕ